

МУҒАЛЛИМ ҲАМ ЎЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

ISSN 2181-7138

№ 6 2021 жыл

Илимий-методикалық журнал

Редактор:

А. Тилеєнов

Редколлегия аъзалары:

Мақсат АЙЫМБЕТОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ
Кеңесбай АЛЛАМБЕРГЕНОВ
Дипшодхўжа АЙТЎАЕВ
Гулбаҳар АБЫЛОВА
Ўсербай ЁЛЕЎОВ
Асқар ДЖУМАШЕВ
Гўлнара ЖУМАШЕВА
Батырбек КАИПБЕРГЕНОВ
Амангелди КАМАЛОВ
Сарсен КАЗАХБАЕВ
Гулмира КАРТЫБАЕВА
Сабит НУРЖАНОВ
Уролбой МИРСАНОВ
Арзы ПАЗЫЛОВ
Зухра СЕНТОВА
Айдын СУЛТАНОВА
Тажибай УТЕБАЕВ
Ризамат ШОДИЕВ
Ойбаҳор ШАМИЕВА
Бекзод ХОДЖАЕВ
Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ
Гўлрухсор ЭРГАШЕВА

Шўлкемлестириўшилер:

Қарақалпақстан Республикасы
Халық билимлендириў
Министрлиги, ӨЗПНИИ
Қарақалпақстан филиалы

Ўзбекстан Республикасы

Министрлер Кабинети

жанындағы Жоқарғы

Аттестация Комиссиясы

Президиумының 25.10.2007
жыл (№138) қарары менен
дизимге алынды

Қарақалпақстан Баспа сўз ҳәм
хабар агентлиги тәрәпинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге
алынды №01-044-санлы гўўалық
берилген.

Мәнил: Нөкис қаласы,
Ерназар Алакөз көшеси №54
Тел.: 224-23-00

e-mail: uznlpnkkf@mail.uz,
mugallim-pednauk@mail.uz
www.mugallim-uzliksiz-bilim.uz

Журналға келген мақалаларға жуўан қайтарылмайды, журналда жэрияланған мақалалардан алынған узиндилер «Мугаллим ҳам узликсиз билимлендириў» журналынан алынды, деп көрсетилиўи шэрт. Журналға 5-6 бет көлеминдеги материаллар еки интервалда TIMES NEW ROMAN шриф тинде электрон версиясы менен бирге қабыл етиледи. Мақалада келтирилген мағлыўматларға автор жуўанкер.

МАЗМУНЫ

ТИЛ Х.ЭМ ЭДЕБИЯТ

Shermatova Z. Grammar competence as a significant aspect of language teaching process....4-8

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Каримжанов А., Каримжонов Д. Таълим-тарбия жараёнида технологик тарздаги ҳодисалар ва тавсифлар.....9-12

Жабборов О.М. Давлат олий таълим муассасалари тьютерларининг фаолият асослари.....12-17

Тоштемурова С.А. Бўлажак тарих ўқитувчиларининг педагогик касбий компетентлигини ривожлантиришида инновацион ёндашувлар.....17-24

Bozorov N.N. Kelajakdagi it mutaxassislarning kasbiy kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish metodikasi.....24-29

Умарова З.А. Ўзбекистонда педагогик конфликтология муаммоларини ўрганиш тенденциялари.....29-32

Qurbonova M.F. Mustaqil ishlar jarayoni: “o’rganishdan - o’rgatishgacha” usuli.....32-36

Kushnazarova Yu.K. Mathetics is an apprenticeship - as a direction for experience.....36-40

МИЛЛИЙ ИДЕЯ Х.ЭМ РУУХЫЙЛЫЦ ТИЙКАРЛАРЫ, ТАРИЙХ, ФИЛОСОФИЯ

Абдуллаев А.А. Паркент тумани микротопонимларини тарихий этимологик тадқиқ қилишида лингвимаданий жиҳатлар.....41-45

Ғанибаева Б.Ш. “Янги ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси”ни ўрганиш методикаси.....46-49

ФИЗИКА, МАТЕМАТИКА, ИНФОРМАТИКА

Beketov N.A. Matematikani o’qitishda o’quvchilarning kasbiy tayyorgarliklarini tashkil etish.....49-53

Алимов Б.Н. Масалаларнинг кўринишини ўзгартириш ўқитишини касбга йўналтирилганлик воситаси сифатида.....53-58

Наримбетова З.А. Умумий ўрта таълим мактабларида геометрия фанини ўқитишининг узвийлиги.....58-61

БАСЛАҒЫШ КЛАСС, МЕКТЕНКЕ ШЕКЕМГИ ТЭРБИЯ

Хурвалиева Т.Л. Мактабгача ёшдаги болаларни атроф олам билан таништиришида ўйин технологияларидан фойдаланиш имкониятлари.....62-66

G’ulomova X. Savod o’rgatish davrida o’quvchilarni grammatik-orfografik bilimlarni amaliy o’zlashtirishni ta’minlovchi mashqlar.....66-71

Abdullayeva B. P. Maktabgacha ta’lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilariga futbol o’yinini o’rgatish texnikasi.....71-77

Ташпулатова Д.М. Бошланғич синф ўқувчиларини таълимнинг кейинги босқичларига тайёрлаш.....78-81

Tojiboeva G.R. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisi kasbiy kompetentligining darajalari.80-84

Орипова Н.Х. Вариатив моделлаштиришининг ўзига хос хусусиятлари.....84-87

Musurmonova M., Sultonov T.M. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematikadan masalalar yechish ko'nikmasini shakllantirishning metodik imkoniyatlari.....88-93

Мамбеталиев Қ.А. Бастауыш сыныпта ана тілі пәнін тиімді оқытып үйретудің сапасын арттыруда мәтінмен жұмысты ұтымды ұйымдастыру.....93-97

ФИЗИКАЛЫК ТЭРБИЯ Х.ЭМ СПОРТ

МИЛЛИЙ ИДЕЯ ҲАМ РУЎХИЙЛИҚ ТИЙКАРЛАРЫ, ТАРИЙХ, ФИЛОСОФИЯ

ПАРКЕНТ ТУМАНИ МИКРОТОПОНИМЛАРИНИ ТАРИХИЙ ЭТИМОЛОГИК ТАДҚИҚ ҚИЛИШДА ЛИНГВОМАДАНИЙ ЖИҲАТЛАР

Абдуллаев А.А.

Тошкент вилояти Чирчиқ давлат педагогика институти таянч докторанти

Таянч сўзлар: топоним, “Бобурнома”, тарихий-этимологик маъно, этногенезис, лингвомаданий ривож, Паркент, Фаркат, Навдак, Санганак, Заркент, Номданак, Сўқок, Чанги, Ҳисарак, Кумушкон, Шампан.

Ключевые слова: топоним, «Бобурнома», историко-этимологическое значение, этногенез, лингвокультурное развитие, Паркент, Фаркат, Навдак, Санганак, Заркент, Номданак, Сокок, Чанги, Хисарак, Кумушкон, Шампань.

Key words: toponym, “Boburnoma”, historical-etymological meaning, ethnogenesis, linguocultural development, Parkent, Farkat, Navdak, Sanganak, Zarkent, Nomdanak, Soqoq, Changi, Hisarak, Kumushkon, Champagne.

Ўлкамиз жой номлари (топоним)ни ўрганишда қадимий манбалар сифатида Маҳмуд Кошғарийнинг XI асрга оид “Девону лугатит турк” асари, Юсуф Хос Ҳожибнинг “Қутадғу билиг” асарларини келтиришимиз мумкин. Юртимиздаги кўплаб қадимий жой номлари, уларнинг тарихий-этимологик маъноси, келиб чиқиши ва даврлар ўтиши билан ўзгариши ҳақида юнон тарихчиси Геродотнинг “Тарих”, Страбоннинг “География”, Плинийнинг “Табиий тарих” номли асарларида ўлкамиз топонимикасига оид кўпгина маълумотлар келтирилган. Булардан ташқари, жой номлари ҳақида муаллифи номаълум бўлган “Худуд ал-олам”, Абу Райҳон Берунийнинг “Қонуни Маъсудий”, Мирзо Улуғбекнинг “Тўрт улус тарихи”, З.М. Бобурнинг “Бобурнома” асарлари муҳим тарихий топонимик манбадир.

Ўзбекистонда топонимика илмий мактабининг шаклланиши, ривожланиши Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби, география фанлари доктори, профессор Ҳ.Ҳасановнинг номи билан боғлиқ. Ҳ.Ҳасановнинг илмий ишлари фақат Ўзбекистонда эмас, кўпгина чет элларда ҳам маълум.

Топонимика, тилшунослик, таржимонлик соҳасида самарали меҳнат қилган олимлардан бири – С.Қораевдир. Филология фанлари номзоди (1969), география фанлари доктори (1998) С.Қораев Ўзбекистон топонимикаси бўйича етук мутахассис, тарихий топонимия, ойконимия, этнонимия, шунингдек, халқ терминларининг билимдонидир.

Ўзбекистонда жой номларини географик жиҳатдан ўрганган олимлардан Ҳ.Ҳ.Ҳасанов, С.Қораев, П.Н.Ғуломов, Қ.Сейтаниязов, Қ.Ҳақимов, Ю.Аҳмадалиев ва А.Низомовларнинг илмий ишларини алоҳида қайд этиш лозим.

Тадқиқотлардан бизга маълумки, XV асрнинг биринчи ярми Ўрта Осиё ва Хуросон тарихида “2-Ренессанс”, яъни уйғониш даври бўлган. Профессор Ҳ.Ҳасанов ибораси билан айтганда, “Бу давр муҳим, фахрланишга арзийдиган воқеалар билан бойдир. Масалан, айтиш шунингдек, Ҳофиз Абдулло йирик тарихий географик асар ёзган; Ғиёсиддин Наққош Хитойга саёҳат қилган; Абдураззоқ Самарқандий Ҳиндистонга элчи бўлиб борган; Улуғбек

расадхонасида зиж тузилган; Али Қушчи географик билимлар тарғиботчиси, астроном ва картограф сифатида шуҳрат қозонган...”[1, 3]. Табиийки, улар ўз асарларида жой номларидан кенг фойдаланган.

Машҳур саркарда, шоҳ ва шоир Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг “Бобурнома” асари ўрта асрларга оид муҳим топонимик манбадир. Ушбу асарда ўша даврга оид жуда кўплаб жой номлари келтирилган; ўз ўрнида мазкур жой номларига баъзи изоҳлар ҳам берилган. Асарда XVI аср бошидаги жой номлари ўша вақтдаги умумхалқ тилидаги айтилиши транскрипцияда берилган. Шунингдек, айрим номларнинг тарихий-этимологик маъноси, унинг пайдо бўлиши ўша ерлик аҳолининг этногенезиси ва лингвомаданий ривож билан боғлиқлиги ҳақида баъзи ривоятлар билан боғланганлиги ҳақида маълумотлар бор. Жумладан, асарда Паркент тумани ҳақида асарда қуйидаги маълумотларга дуч келамиз: “... Ҳазрати Хўжаго Хожа Самарқанддин чиқиб келиб, Фаркатга ўлтуриб эрдилар. Фаркатқа чиқиб Хўжани кўрдим. Умидвор эдимки, хон додам риюят ва иноят мақомида бўлуб, вилоят ва паргана бергайлар” [2, 116].

“Паркент” топонимининг пайдо бўлиши ҳақида бир қанча нақллар мавжуд. Маҳаллий аҳолининг баъзилари Паркент *жуфт* (пар) *қишлоқ*, яъни сойнинг икки соҳилидаги қишлоқ дейишади (Учқўрғон ва Ўчоқ даҳалари назарда тутилган). Баъзилари эса бу ерда парисимон одамлар яшагани учун *Пари кент* – *парилар* шаҳри номини олган деб тахмин қилишади. Яна бир фикрга кўра, *Фаркат* – *фаровон қишлоқ*. *Пар* – баланд маъносига ҳам эгалиги ҳисобга олинса, Паркат *баланд қишлоқ* ҳам бўлиши мумкин. Албатта, бу нақл ва ривоятлар жудаям асоссиз эмас. Қишлоқнинг қадимги номи Фарнкат (Фаркат) эканлиги ҳам шубҳа туғдирмайди. Бунга юқорида номлари келтирилган қадимги географларнинг қўлёзмаларида бу манзилнинг шу ном билан қайд этилиши етарли далилдир. *Кат* қўшимчаси суғд тилида *обод жой* – шаҳар ёки қишлоқни, *Фар* – нурни билдиришини ҳисобга олиб, *нурафшон қишлоқ* деса ҳам бўлади. Лекин қадимшунослар, Фаркат топонимаси зардуштлиқ динига боғлиқ маъбудлардан бири – *Фарн* (Фарн – илоҳий олий зот. Бахт, омад рамзи, нурли сиймо. Оқ қуш, оқ қўй, оқ от ва бошқа қиёфаларда тасаввур қилинган. Авесточа – Хварно)га бағишланган ибодатхона номидан келиб чиқиш эҳтимоли кўпроқ, деб билишади. *Хварно* сўзи илк форс тилида фарн, сўнг *фар*, суғд тилида эса *пар* шаклида ишлатилган. Масалан, *фарах* – бахтли ҳаёт (вахи авесточа – *ҳаёт*).

Тадқиқотчи адабиётшунос олим М. Исоқов изоҳларига кўра: “*Фарн* узоқ аждодларимиз тасаввурида дину-диёнатда, имону-эътиқодда, эзгулик ва адолатда собиту мустаҳкам, ҳақ буюрган ишларга ўзлигини сафарбар этган, жисми, қалби, руҳида қабоҳат ва ёмонликни, фикри-зикри, сўздан алдоқ ва ёвузликни, Ахриман (“Авесто”да зулмат, ёвузлик яратувчи) пайдо қилган норавонликни ситиб чиқарган, пок инсонларга насиб бўладиган илоҳий бахт тажаллисидир. “Авесто”да айтилишича, борлиқнинг яратувчиси ва олий ҳакам Ахурамазда ўзи иродаси билан Фарнга лойиқ этган суюкли бандалари саноқли бўлган. Жумладан, Кайёний шоҳларидан Қайқубод, Кайковус, Кайпишин, Кайориш, Сиёвушлар илоҳий Фарнга сазовор бўлишган. Улар Ахурамазда суйган бандалар бўлиб, савобли, тўқ, фаровон қилиб яратилган ўлкалардаги барча эзгу инсонларга бахт-иқбол беришлари лозим ҳисобланган” [3, 54].

Ўша даврда оддий халқ орасида Фарнга сиғиниш кенг тарқалган. Чунки унга ибодат қилиш содда, оддий халқ учун тушунарли бўлган. Ибодатдан олдин Фарнга бағишланган дуоларни ўқиш савобли ҳисобланган. “Авесто” тасаввурларига кўра, Фарннинг назари тушган шоҳларнинг ҳудудига ноз-неъмат, серҳосиллик, қудрат, маъмуриликни инъом этган.

У табиат бойликларини, қабилаларни инсу жинслардан ва девлардан ҳимоя қилувчи илоҳий куч чифатида қиёсланади. Фарн инъом этган бойликлар, қуёш нурлари остида ўсган бўрдоки қўйлар подаси, деб ҳисобланган. Шунинг учун узоқ аجدодларимиз уни олтин шохли улкан қўчқор қиёфасида тасаввур қилишлари ажабланарли эмас. Айнан шунинг учун, тўкин-сочинлик, бойлик келтирсин, деб зардуштийлар кўза бандларини, болалар ўйинчоқларини ва бошқа буюмларни қўчқор шаклида ясаган. Унинг рамзини ўчоқ қалаган ғиштларда, остоналарда ҳам учратиш мумкин. Демак, бу буюмлар, ҳам диний, ҳам маиший маросимларда ишлатилган. Келтирилган маълумотлардан маълум бўладики, жой номларининг пайдо бўлиши аجدодларимизнинг диний эътиқоди, урф-одат ва маросимлари, расм-русумлари, этно ва лингвوماданий шаклланиши билан боғлиқ.

Фаркат номининг Паркат, Паркентга ўзгарган вақтини аниқлаш қўшимча тадқиқот манбаларини талаб қилади. Форс ва араб олимларининг саёҳатномаларида Фаркат номи билан тилга олинishi, араблар истилоси ва ундан кейинги даврларда ҳам мазкур ҳудуднинг шу ном билан аталганини билдиради. Мўғуллар истилоси даврида Фаркат вайрон бўлиб, 100-150 йиллардан сўнг секин-асталик билан бу ҳудуд яна қайта тикланган. Ўша даврларда ушбу жой Паркент номи билан тикланган бўлиши мумкин, деган эҳтимол ҳам йўқ эмас. Юқорида келтирганимиздек, “Бобурнома”да бу манзил Фаркат дея тилга олинган. Хўжа Абдулҳақ қаламига мансуб, бобоси Хожа Убайдулло Аҳрор Валийнинг ҳаёт йўлига бағишланган “Мақомати Хожа Аҳрор” асарида (XVI аср ўрталари) Тошкентга қарашли Паркат қишлоқларидан бири Инжакент қишлоғи ҳақида маълумот келтирилган [4, 257-261]. Демак, XVI аср ўрталаридан бошлаб, яъни шайбонийлар даврига оид (1501-1600) ёзма манбаларда Паркат топонимикаси қайд этила бошлаган.

Қадим-қадимдан Тошкент воҳасининг таркибий қисми бўлиб келган Паркентда яшаган аجدодларимизнинг этногенези минтақада ўтиб борган ўша даврлар тарихий жараёнлари билан боғлиқ ҳолда шаклланган. Бу ҳудудда яшаган аҳолининг урф-одатлари, тили, диний эътиқоди, маросимлари ва кадриятлари умумийликни ҳосил қилган. Бу ердаги кўплаб жой номлари ушбу манзилда яшаган аجدодларимизнинг этно ва лингвوماданий шаклланиши билан боғлиқ:

Навдак қишлоғи Паркентдан 22 км жануби-шарқда Бошқизилсойнинг чап соҳилида жойлашган. Бу ерда яшовчи аҳолининг кўпчилиги тожик миллатига мансуб. Қишлоқнинг Навдак деб аталиши ҳақида маҳаллий аҳоли орасида икки ривоят мавжуд. Биринчисига асосан, Навдак – янги (Нав) қишлоқ. Иккинчисига кўра, Тожикистоннинг Нав қишлоғидан кўчиб келган тожиклар қишлоққа асос солиб, номини Навдак деб аташганлиги тахмин қилинади.

Санганак қишлоғи Паркентдан 22 км жануби-шарқда Санганак дарёсининг чап соҳилида жойлашган. Бу ерда яшовчи аҳолининг ҳам кўпчилигини тожик миллатига мансублар ташкил қилади. Қишлоқнинг топонимикаси тўғрисида маҳаллий аҳоли орасида икки ривоят мавжуд. Биринчи фикрга кўра, тахминан 500 йиллар муқаддам, бу ерга ҳозирги Ангрен ҳудудидан кўчиб келган Сангин деган шахс жойлашиши билан боғланади. Иккинчи фикрга кўра, сангтош, яъни Санганак “тошлоқ қишлоқ” маъносини билдиради. Профессор М.Шерматов тахминига кўра Санганак сўзининг ўзаги “санги”, лотинча “Sanguines”, яъни қондек қизғиш ранг маъносини билдиради. Шунинг учун унинг номи Санганак дарёсининг юқори қисмида тарқалган қизил рангли қоятоғ жинслари билан боғлиқ бўлиши ҳам мумкин [5, 77].

Заркент қишлоғи Паркентдан 12 км жануби-шарқда, Чотқол тоғ тизмаларининг ғарбий тоғолди минтақасида жойлашган. Заркент ушбу ҳудуддаги энг қадимги топонимлардан ҳисобланади. Қишлоқнинг топонимасини академик В.В.Бартольд араб географлари асарларида Шош вилоятида қайд қилинган *Заранкату* қишлоғи, ҳозирги Заркент бўлса керак, деб тахмин қилади. Маҳаллий аҳолининг тахминига кўра, шу атрофдаги тоғлардан қазиб олинган хом ашёлар қишлоқда қайта ишланганлиги сабабли бу қишлоқни заргарлар қишлоғи – Заркент деб номлашган. Атоқли номшунос олим С. Қораев бу қишлоқнинг топоними ҳақида “Этимологияси номаълум. *Зар* - “олтин”, *зер* (зерин) - “қуйи”, “этак”; Зеринкат - “пастдаги қишлоқ”, “тоғ этагидаги қишлоқ” бўлади.”,- дея маълумот беради [6, 146].

Номданак қишлоғи Паркентдан 16 км жанубда, Бошқизилсой билан Угамсой ирмоғининг оралиғида жойлашган. Номданак ҳам бу ҳудуддаги қадимий қишлоқлардан бири. Номданак луғавий жиҳатдан “машҳур қишлоқ” деган маънони билдиради. Баъзи ўрта аср манбаларида бу қишлоқ “Номадванак” номи билан ҳам қайд этилган. Профессор С.Қораев ушбу топонимнинг этимологияси ҳақида “*Намдон* - “сернам”, “серсув”, “сув омбори”, *ак* – топоним ясовчи кўшимча.” [6, 148],- дея маълумот беради.

Сўқоқ қишлоғи Паркентдан 18 км жануби-шарқда, Чотқол тоғ тизмаларининг ғарбий этакларида, Сўқоқсой дарёсининг соҳилларида жойлашган. Маҳаллий кекса аҳолининг фикрига кўра “Сўқоқ” сўзи туркийча – “ёлғизоёқ йўл”, араб тилида эса – “кийик йўли” маъносини билдиради. Баъзилар қишлоқ номини унинг шифобахш сувлари билан боғлиқ дейишади. Бу ерда ёдгорлик ҳисобланган қадимий кўрғонлар ва қабристонлар ҳам топилган. Мазкур кўрғонларда археологик қазилма ва тадқиқот ишлари давом эттирилса, топонимик ва этнонимик янги маълумотларга эга бўлиш мумкин.

Чанги қишлоғи Паркентдан 4-6 км шарқда, Паркентсой соҳилларида жойлашган. Чанги қишлоғи ҳам қадимий қишлоқлардан бири бўлиб, унинг пайдо бўлиши, номланиш тарихи ва этимологияси ҳақида илмий манбаларда маълумот топилмаган. Қишлоқ номи ҳақида маҳаллий аҳоли орасида бир неча тахминлар мавжуд. Баъзилар “Чанги” сўзи форс тилида “Жасур” деган маънони билдиради, дейишса, баъзилар дастлабки қишлоқ аҳолиси, Кўкон шаҳридан 26 км масофада жойлашган “Чанги” қишлоғидан кўчиб келгани учун шу ном билан қишлоқни аташган дейишади. Ўз даврида қишлоқнинг ён-атрофи мол боқишга қулай бўлгани сабабли бу ерларда қадимдан моҳир чорвадорлар яшаб, мол ҳайдаш пайтида кўтарилган чанг узокдан кўриниши – унинг топонимикасига урғу бўлган бўлиш эҳтимоли [5, 81] бўлганлигидан қишлоқнинг номи келиб чиққанлиги ҳақиқатга яқинроқдир. Айтишларича, Ҳисарак қишлоғига кўчиб келган аجدодлар, Заркент қишлоғи аҳолиси билан яхши кўшничилик муносабатларини ўрнатишган. Заркентликлар уларни “ҳисараки” – “ҳисорликлар”, яъни Ҳисордан кўчиб келганлар, деб айтишган. Шу залда “Ҳисарак” топоними вужудга келган [5, 83].

Қумушкон қишлоғи Паркентдан 18 км шимоли-шарқда, Паркентсойнинг юқори оқимининг ўнг соҳилида жойлашган. Қишлоқ топонимининг пайдо бўлиш тарихи ва этимологияси илк ўрта асрларда бу ерда қазилган қумуш кони билан боғлиқлиги шубҳа туғдирмайди.

Шампан қишлоғи Паркентдан 16 км жануби-шарқда, Санганаксой билан Угамсойнинг оралиғида жойлашган. Ушбу қишлоқ нисбатан янги пайдо бўлган қишлоқлардан ҳисобланади. Ҳудуднинг этногенезини ўзбеклар, тожиклар, татарлар ва қозоқлар шакллантирган. Қишлоққа 1947 йилда асос солинган. Унинг атрофидаги

худудларда винобоп узумлар етиштирилиши ва шу даврда қурилган вино заводида қайта ишланиши сабабли қишлоқнинг номи Франциянинг Шампан вилояти номи билан аталган [5, 76].

Жой номлари классификацияси анча мураккаб масала. Топонимист олимлар томонидан жой номларининг турлича таснифлари таклиф қилинган, лекин бу масалада ягона ва муштарак қараш мавжуд эмас.

Топонимларни тарихий-этимологик аспектда тадқиқ қилишда лингвомаданий ва этномаданий жиҳатларнинг аҳамияти бекиёдир. Қадимги қўлёзмалар, тарихий-бадий асарлар; халқ оғзаки ижоди; илмий адабиёт; халқ урф-одатлари ва анъаналари; турли қадимий луғатлар, топонимларнинг этимологик келиб чиқишини аниқлашда асосий ёрдамчи манбалар бўлиб хизмат қилади.

Келтирилган маълумотлар ва таҳлиллардан келиб чиқиб шуни айтишимиз мумкинки, микротопонимларни туманлар доирасида тарихий-этимологик аспектда тадқиқ қилишда лингво ва этномаданий жиҳатларига катта эътибор бериш керак.

Адабиётлар:

1. Ҳасанов Ҳ. Сайёҳ олимлар. –Т., Ўзбекистон, 1981. – 151 б.
2. Бобур З. М. Бобурнома. –Т., Юлдузча, 1990. - 368 б.
3. Авесто. Яшт китоби. Т., Шарқ, 2001, - 108 б.
4. Аҳмедов Б. Тарихдан сабоқлар. Т., Ўқитувчи, 1994, - 397 б.
5. Хусомиддинов С., Шерматов М. Паркент тумани. Т., Ўқитувчи, 2006, - 149 б.
6. Қораев С. Ўзбекистон вилоятлари топонимикаси. -Т.: “Ozbekiston milliy ensiklopediyasi” Давлат илмий нашриёти, 2005. - 240 б.
7. Qorayev S. Toponomika. -Toshkent., 2006. - 320 b.
8. Махмуд Кошғарий. Туркий сўзлар девони (Девону луғотут турк). - Т.: Фан, 1963. - 463 б.
9. Саъдуллаев А.С. Қадимги Ўзбекистон илк манбаларда. - Тошкент: Ўзбекистон, 1996. - 112 б.
10. Абу Райхон Беруний. Танланган асарлар. Том V./Қонуни Маъсудий. - Тошкент: Фан. 1973.
11. Алимова Д. А., Филанович М. И. Тошкент тарихи. - Тошкент: Фан. 2009. - 185 б.

РЕЗЮМЕ

Мақолада топонимларни тарихий этимологик аспектда тадқиқ қилишда лингвомаданий, этносоциалмаданий жиҳатларни кўпроқ ёритиш орқали жой номларининг пайдо бўлиш тарихи илмий фаразларга яқин келиши ҳақидаги мулоҳазалар баён этилиб, Паркент туманидаги жой номлари мисолида кўрсатиб берилган.

РЕЗЮМЕ

В статье обсуждается тот факт, что история топонимов близка к научным предположениям в изучении топонимов с исторической этимологической точки зрения, с большим охватом лингвокультурных, этносоцкультурных аспектов, и показан пример топонимов в Паркентском районе.

SUMMARY

The article discusses the history of place names in the study of toponyms from the historical etymological point of view, the history of place names is closer to scientific hypotheses, and the example of place names in Parkent district.